

МІЖНАРОДНИЙ ПОЛЬОВИЙ СЕМІНАР І КОНФЕРЕНЦІЯ З ДОСЛІДЖЕННЯ РАНЬОПАЛЕОЛІТИЧНОЇ ПАМ'ЯТКИ МЕДЖИБІЖ (20—23.07.2012 р.)

Серед стародавніх пам'яток, які досліджуються останніми роками в Україні, виключний інтерес становить місцезнаходження теріофауни та свідоств діяльності ранньопалеолітичної людини міндель-риського міжльодовиків'я Меджибіж у Летичівському р-ні Хмельницької обл. (Пясецький 2001; Рековець 2001; 2001a; Степанчук та ін. 2010; 2012; Степанчук, Рижов, Погорілець 2012; Recovets, Shepalyga, Povodynenko 2006; Stepanchuk et al. 2010). Останні кілька років пам'ятка досліджується Меджибізькою палеолітичною експедицією Інституту археології НАНУ та Київського національного університету ім. Т. Шевченка. До робіт залучається широке коло фахівців з різних наукових і навчальних закладів. Зокрема, у польових роботах 2012 р. брали участь співробітники Інституту археології, Київського національного університету ім. Т. Шевченка, Інституту географії НАНУ, Інституту геології НАНУ, Європейського центру доісторичних досліджень в Тотавеллі, студенти та випускники кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету ім. Т. Шевченка, аспіранти та магістри Інституту археології та Національного університету «Києво-Могилянська академія», проходили археологічну практику учні — члени секції археології відділення історії Київської Малої академії наук (керівник О.М. Кухарська).

20—23 липня 2012 р. на місцезнаходженні за ініціативи керівників комплексної експедиції доктора історичних наук Інституту археології НАНУ В.М. Степанчука та кандидата історичних наук, доцента кафедри археології та музеєзнавства історичного факультету Київського національного університету ім. Т. Шевченка С.М. Рижова відбувся польовий Міжнарод-

ний семінар і конференція «Місцезнаходження "Меджибіж" і проблеми вивчення нижнього палеоліту Східноєвропейської рівнини». Організаторами заходів були: Державний історико-культурний заповідник «Межибіж», Інститут археології НАНУ, Інститут географії НАНУ, Національний науково-природничий музей НАНУ, історичний факультет Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Головою Оргкомітету польового семінару було обрано доктора іст. наук, професора кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету ім. Т. Шевченка М.І. Гладких (він також був Головою наукової конференції). Члени Оргкомітету: директор Державного історико-культурного заповідника «Межибіж» О.Г. Погорілець, доктор іст. наук В.М. Степанчук, кандидат іст. наук С.М. Рижов, доктор геогр. наук, професор, зав. відділу палеогеографії Інституту географії НАНУ Ж.М. Матвіїшина, кандидат геогр. наук, науковий співробітник відділу палеогеографії Інституту географії НАНУ С.П. Кармазиненко, доктор біол. наук, професор, головний науковий співробітник Національного науково-природничого музею НАН України, керівник кафедри екології хребетних і палеонтології Природничого університету (Вроцлав, Польща) Л.І. Рековець. Усього взяло участь 22 дослідники: археологи, палеонтологи, археозоологи, географи, геологи, музеєзнавець.

Присутні мали змогу ознайомитися з двома розрізами місцезнаходження «Меджибіж» — пункт 1 і пункт А. На пункті 1 під час роботи польового семінару було заслухано такі доповіді: геолог та краєзнавець В.К. Пясецький (Рівне) розповів про історію відкриття пам'ятки та результати власних досліджень; Ж.М. Матвіїшина зробила доповідь «Ґрунтові відклади

Межидбіж. Демонстрація ділянки південної траншеї учасникам польового семінару. 21 липня 2012 р.

пам'ятки «Меджибіж»; кандидат геол.-мін. наук, професор кафедри геоморфології і палеогеографії Львівського національного університету ім. І. Франка А.Б. Богуцький виголосив спільну доповідь, підготовлену з академіком НАНУ, директором Інституту геологічних наук НАНУ П.Ф. Гожиком, кандидатом геогр. наук, доцентом географічного факультету Львівського національного університету Р.Я. Дмитруком та аспірантом цього ж університету географом О. Томенюк; палеонтологи Л.І. Рековець та аспірант Національного науково-природничого музею НАНУ О.М. Ковальчук докладно проаналізували фауністичні рештки пам'ятки, а В.М. Степанчук і С.М. Рижов охарактеризували археологічний стан вивчення місцезнаходження.

На пункті А презентацію результатів природничих та археологічних досліджень зробили Ж.М. Матвіїшина, С.П. Кармазиненко, В.М. Степанчук і С.М. Рижов. В обговоренні

результатів взяли участь провідний науковий співробітник, керівник Лабораторії гідрології Інституту географії РАН, доктор геогр. наук, професор, академік Російської академії природничих наук А.Л. Чепалига, кандидат геол.-мін. наук В.А. Присяжнюк, кандидат біол. наук О.І. Крохмаль (Інститут геологічних наук НАНУ), доктор іст. наук, професор М.І. Гладких, доктор іст. наук, професор В.М. Гладилін.

Наступного дня семінар органічно продовжила конференція в залі Межидбізького замку. Всього заслухано сім доповідей: В.М. Степанчук виголосив підготовлену разом з С.М. Рижовим, Ж.М. Матвіїшиною, С.П. Кармазиненко та А.-М. Муань (м. Тотавель, Франція) доповідь «Палеолітичне місцезнаходження «Меджибіж». Археологія, палеогеографія, археозоологія»; Ж.М. Матвіїшина доповіла про результати проведених спільно з кандидатом геогр. наук, молодшим науковим співробітником відділу палеогеографії Інституту географії НАНУ С.П. До-

Междибж. Учасники та гості Міжнародного польового семінару та конференції з дослідження ранньопалеолітичної пам'ятки Меджибж. 23 липня 2012 р.

рошкевичем досліджень природних умов на території Побужжя в завадівський час (середній плейстоцен); Л.І. Рековець та О.М. Ковальчук продовжили свою доповідь, розпочату на розрізі, та докладніше зупинилися на характеристичі іхтіофауни; доповідь В.К. Пясецького стосувалася проблем датування дофінівського горизонту. Неабиякий інтерес у присутніх викликала доповідь А.Л. Чепалиги, підготовлена спільно з доктором іст. наук М.К. Анисюткіним (Інститут історії матеріальної культури, Санкт-Петербург), яка стосувалася результатів досліджень ранньопалеолітичної багаташарової пам'ятки Байраки в Молдавському Подністров'ї, відкритої 2010 р., яка є найдавнішою стратифікованою на території Європейської частини Росії, Молдови та України (Анисюткин и др. 2012; 2012а); археозоолог, хранитель музею-печери Араго, доктор А.-М. Муань проаналізувала середземноморську гольштейнську фауну з печери Орняк з особливості побуту ашельської людини; пошукач Інституту археології НАН України, керівник археологічної студії Центру творчості дітей та юнацтва (Луганськ) В.С. Вет-

ров зупинився на використанні пісковиків за археологічними матеріалами Середнього Подонців'я; доктор біол. наук, професор, завідувач кафедри ґрунтознавства Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича Ю.М. Дмитрук наголосив на важливості біохімічного аналізу при аналізі палеоґрунтів на прикладі досліджень археологічних пам'яток Чернівецької обл.

Під час конференції була організована виставка археозоологічних та археологічних матеріалів, а також було піднято питання про доцільність музеєфікації пам'ятки (А.Л. Чепалига).

Зважаючи на виняткове значення пам'ятки для розв'язання проблеми шляхів освоєння стародавніми колективами території Східної Європи, була прийнята резолюція про необхідність продовження комплексних досліджень і видання колективної монографії.

Учасникам семінару та конференції О.Г. Погорілець провів екскурсію по фортеці XIV—XVI та XIX ст., а також Історичному музею та Музею пам'яті жертв Голодомору 1932—1933 рр., який є єдиним такого типу в Україні.

Анисюткин Н.К., Коваленко С.И., Бурлаку В.А., Очередной А.К., Чепалыга А.Л. Байраки — новая стоянка раннего палеолита на Нижнем Днестре // *Археология, этнография и антропология Евразии.* — 2012. — № 1 (49). — С. 2—10.

Анисюткин Н.К., Чепалыга А.Л., Коваленко С.И., Очередной А.К. Раскопки стоянки раннего палеолита Байраки (Приднестровье) в 2011 году // *Археология, этнография и антропология Евразии.* — 2012а. — № 4 (52). — С. 19—27.

- Пясецкий В.К. Среднеашельское местонахождение Меджибож // *Vita Antiqua*. — 2001. — № 3/4. — С. 125—134.
- Рековец Л.И. Меджибож — местонахождение териофауны и многослойная палеолитическая стоянка человека в Украине // *Вестник зоологии*. — 2001. — Т. 35. — № 6. — С. 39—44.
- Рековец Л.И. Териофауна и материальная культура местонахождения Меджибож // *Vita Antiqua*. — 2001a. — № 3/4. — С. 135—137.
- Степанчук В.М., Матвійшина Ж.М., Рижов С.М., Кармазиненко С.П. Початкове заселення і подальше освоєння території України давньою людиною: синтез археологічних і палеогеографічних даних // *Вісник Національної академії наук України*. — 2012. — № 8. — С. 34—46.
- Степанчук В.М., Рижов С.М., Матвійшина Ж.М., Кармазиненко С.П. Поновлення робіт на місцезнаходженні Меджибож: результати 2008—2009 рр. // *Кам'яна доба України*. — 2010. — 13. — С. 33—44.
- Степанчук В.М., Рижов С.М., Погорілець О.Г. Меджибож: нижньопалеолітична пам'ятка на схід від Карпат // *Археологія*. — 2012. — № 4. — С. 5—13.
- Rekovets L., Chepalyga A., Povodyrenko V. Geology and mammalian fauna of the Middle Pleistocene site Medzhybozh, Ukraine // *Quaternary International*. — 2007. — 160. — P. 70—80.
- Stepanchuk V., Ryzhov S., Rekovets L., Matviishina Zh. The Lower Palaeolithic of Ukraine: Current Evidence // *Quaternary International*. — 2010. — 223/224. — P. 131—142.

В.М. СТЕПАНЧУК, Д.В. КЕПІН

ДО ЮВІЛЕЮ СКІФСЬКОЇ АРХЕОЛОГІЇ

Для численної когорти фахівців-археологів, як і для культурної спільноти загалом, 2013 р. став роком славнозвісного ювілею — 250-річчя скіфської польової археології. У 1763 р. за дорученням командира Нової Сербії, майбутнього губернатора Новоросійської губернії, генерал-поручника О.П. Мельгунова (1722—1788) був розкопаний великий курган Лита (Червона) Могила біля с. Кучерові Буєраки неподалік від фортеці Святої Єлизавети. Сучасним географічним орієнтиром цього місця є села Копані та Топило Знам'янського р-ну Кіровоградської обл. У подальшому пам'ятка отримала назву Мельгуновський курган.

Під час розкопок О.П. Мельгунова було виявлено низку яскравих речей, зокрема золотих. Серед них особливе значення мають меч та інші предмети військового спорядження, виконані в традиціях скіфського звіриного стилю, а також декілька визначних знахідок асирійського походження. Згодом цю пам'ятку, якою було започатковано польові досліджен-

ня скіфських старожитностей, стали слушно пов'язувати з місцем поховання скіфського вождя, учасника передньоазійських походів степових кочовиків.

Саме цій визначній події була присвячена Міжнародна наукова конференція «Актуальні проблеми археології та історії раннього залізного віку», що проходила 14—16 жовтня 2013 р. в м. Кіровоград на базі Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка. Співорганізаторами конференції були Інститут археології НАН України, Кіровоградська обласна державна адміністрація, Знам'янська районна державна адміністрація та Знам'янська районна рада.

Як відомо, перманентні фінансові труднощі не сприяють проведенню будь-яких наукових форумів. Але, незважаючи на цю обставину, учасниками конференції стали 22 фахівці, які представляли дев'ять наукових центрів чотирьох держав (Україна, Росія, Молдова, Білорусь). Найчисленнішою була делегація київських вчених, спеціалістів у галузі археології раннього залізного віку. В роботі конференції